

ІННОВАЦІЙНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті аналізується стан інноваційної реструктуризації машинобудівних підприємств України.

Ключові слова: машинобудівні підприємства, реструктуризація, інноваційна діяльність, інновації, структури, трансформація, управління.

В статье анализируется состояние инновационной реструктуризации машиностроительных предприятий Украины.

Ключевые слова: машиностроительные предприятия, реструктуризация, инновационная деятельность, инновации, структуры, трансформация, управление.

In the article an analysis of innovative restructuring of the state machine-building enterprises in Ukraine is presented.

Key words: machine-building enterprises, restructuring, innovation, innovation, structure, transformation, management.

Постановка проблеми

В сучасних умовах господарювання головною умовою сталого економічного розвитку України є реформування економіки, яке на сучасному етапі розвитку полягає у забезпеченні економічного зростання, структурних і технологічних зрушень прогресивного характеру.

Машинобудівні підприємства мають змінити стратегію виживання на стратегію оновлення технології виробництва, збуту та самого управління, тобто впроваджувати зміни у всі внутрішні процеси; реструктуризаційні заходи набувають інноваційного характеру, який зумовлює перетворення реструктуризації в іншу якість – трансформацію – як вищий її прояв. Ефективним засобом реалізації цих процесів та пріоритетним напрямом промислової політики машинобудівного підприємства має стати інноваційна реструктуризація, яка спрямована на впровадження інновацій у ключові сфери діяльності машинобудівного підприємства.

Дослідження процесів реструктуризації та інноваційної діяльності підприємств знаходять своє відображення у багатьох працях вітчизняних дослідників [1; 2; 3; 4]. Науковці стверджують, що ці процеси тісно пов'язані між собою. Загалом дослідження обмежувалось окремими аспектами структурно-інноваційних змін у масштабі підприємства. Проте залишаються не розкритими передумови, основні та наслідки реалізації інноваційної реструктуризації підприємства, а також недостатньо досліджено питання, які інновації доцільніше використовувати в процесі проведення реструктуризації підприємства.

Недостатня розробленість вказаних аспектів даної проблематики, а також важливість її теоретичного та практичного значення для економіки галузі в цілому

вимагає системного дослідження ролі інноваційної реструктуризації машинобудівних підприємств.

Метою статті є обґрунтування доцільності проведення інноваційної реструктуризації машинобудівних підприємств у сучасних умовах. Відповідно до поставленої мети у даному дослідженні ставиться завдання уточнити сутність поняття «інноваційна реструктуризація машинобудівного підприємства».

Виклад основного матеріалу дослідження

Інноваційна реструктуризація – це неперервний процес впровадження нових технологій або окремих технологічних процесів «ноу-хау», оптимізація структури активів, застосування ефективних систем менеджменту, забезпечення високої кваліфікації персоналу з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Необхідність проведення інноваційної реструктуризації підприємства зумовлена низкою проблем, серед яких: деформована галузева структура виробництва, в якій переважають висока енерго- та ресурсоемність промислових технологій, фізична та моральна зношеність основних виробничих фондів, недосконалість та неефективність системи управління; техніко-технологічне відставання вітчизняних виробництв щодо передового світового рівня. Зазначені проблеми функціонування підприємств у сучасних умовах пов'язані з наступними факторами:

1) відсутністю достатнього платоспроможного внутрішнього ринку продукції машинобудівних підприємств;

2) браком у підприємств достатнього обсягу власних обігових та інвестиційних коштів, а також незначними обсягами залучених інвестицій, якими підприємства машинобудування забезпечені лише на третину від обсягу їх потреб;

3) значним загальним податковим навантаженням, що становить 50 % від вартості продукції;

4) низьким рівнем стимулювання підтримки і захисту власного виробника.

У цьому контексті інноваційна реструктуризація характеризується як система заходів, що ініціюють приведення виробництва до нового стану, який відповідає об'єктивним потребам його інноваційного розвитку та передбачає, насамперед, технічне оновлення виробництва на передовій технологічній базі, яка включає ресурсозберігаючі технології, а також націлена на структурні трансформації виробництва для його оптимізації, реорганізацію управління виробництвом і персоналом. Цей вид реструктуризації підприємства обов'язково потребує відповідного наукового супроводу за рахунок удосконалення інноваційної інфраструктури та приведення її до вимог ринкового середовища.

В умовах реформування економіки, метою якого є не лише прибутковість та економічне зростання підприємств, а й забезпечення основи сталого розвитку економіки країни, інноваційну реструктуризацію підприємств слід розглядати також і в контексті досягнення сталого розвитку економіки. Під «сталим розвитком економіки» слід розуміти створення економіки, яка базується на раціональному використанні ресурсної бази та охороні навколишнього середовища.

Інноваційна реструктуризація передбачає зміни виробничої програми та пов'язані з цим інноваційні зміни за такими напрямками діяльності машинобудівного підприємства: у виробничій структурі (складові виробничо-технологічної бази); у функціональній структурі (у процесі реалізації функцій суспільного поділу праці); в інформаційній структурі (інформаційні системи); в організаційній структурі зміни розподілу прав та обов'язків; у кадровій структурі (професійний та кваліфікаційний склад працівників); у фінансовій структурі (активи і пасиви). У процесі інноваційної реструктуризації підприємства відбувається перехід до іншого стану діяльності об'єктів і суб'єктів реструктуризації, рівня їх організації та якості діяльності, що є аргументацією для характеристики інноваційної реструктуризації як фактору активізації інноваційних змін.

Складові інноваційної реструктуризації машинобудівного підприємства важливо розглядати в рамках концепції сталого розвитку економіки, яка об'єднує три головні компоненти стійкого розвитку: економічний, екологічний і соціальний.

Економічна складова полягає в оптимальному використанні обмежених ресурсів та спрямована на підвищення конкурентоспроможності підприємства і виступає змістовою складовою інноваційної реструктуризації підприємства, в рамках якої здійснюються інноваційні зміни виробничої або технологічної його структури, і при цьому має бути обов'язково враховано:

- використання природо-, енерго- та матеріалозберігаючих технологій для створення сукупного доходу;

- технічне оновлення на передовій технологічній базі основних виробничих фондів машинобудівних підприємств;

- екологічну складову інноваційної реструктуризації машинобудівного підприємства, що полягає в збереженні цілісності природних систем шляхом впровадження екологічних інновацій.

Соціальна складова інноваційної реструктуризації орієнтована на людський розвиток, збереження стабільності суспільних і культурних систем, зменшення суспільних конфліктів.

Центральним суб'єктом процесів інноваційної реструктуризації є людина, тому роль людського фактору як сукупності духовних, інтелектуальних, соціальних, фізичних якостей та можливостей людей, що проявляється в процесі суспільного виду діяльності, значно зростає. А тому інноваційна реструктуризація передбачає зміни ролі людського фактору, зокрема через підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації персоналу.

Одночасно інноваційна реструктуризація машинобудівного підприємства має включати удосконалення системи управління підприємством, що може поєднувати в собі складові. Удосконалення системи управління може бути представлено як розробку та впровадження нових принципів, методів і структур управління, що змінюють внутрішнє середовище підприємства відповідно до зміни у зовнішньому середовищі. Також ця складова інноваційної реструктуризації може включати формування функціональної структури менеджменту, запровадження комп'ютеризованих систем підтримки управлінських рішень. Ключова роль впровадження такого виду інновацій в інноваційному процесі машинобудівного підприємства полягає в тому, що саме вони забезпечують процес підготовки системи менеджменту підприємства на реалізацію нововведень решти всіх типів. Але реалізація інновацій в управлінні є досить складною, оскільки вона пов'язана зі зміною культури, поведінки, звичок і представлень персоналу про управління та господарську діяльність. Ризик виникнення негативних наслідків від впровадження інновацій у сферу менеджменту машинобудівного підприємства набагато більший, ніж від технічних, бо наслідки таких нововведень менш передбачувані, міра ухвалення персоналу від нововведень дуже висока, ризик виникнення конфліктів також високий, оскільки нововведення впливають напряму на діяльність персоналу.

З метою забезпечення отримання позитивного ефекту від впровадження інноваційних змін, необхідною умовою є розробка та реалізація ефективної стратегії інноваційної реструктуризації машинобудівних підприємств.

Проведення інноваційної реструктуризації машинобудівного підприємства потребує також надійного інвестиційного забезпечення. Запровадження інноваційної реструктуризації підприємства тільки за напрямками технічного оновлення основних виробничих фондів, зростання частки інноваційної промислової продукції потребує залучення значних інвестиційних та фінансових ресурсів.

Основними факторами, які стримують реалізацію інноваційної діяльності підприємства і, як наслідок, проведення інноваційної реструктуризації, є:

- відсутність фінансових ресурсів;

- високі економічні ризики від впровадження інновацій;
- відсутність можливостей використання деяких видів інновацій;
- високі кредитні ставки;
- нестабільна ситуація у податковому законодавстві тощо.

Існування стримуючих факторів свідчить про те, що прагнення машинобудівних підприємств до інноваційного розвитку повинно супроводжуватись і ефективним державним регулюванням інноваційної реструктуризації.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Інноваційна реструктуризація машинобудівних підприємств дозволить досягти позитивних

результатів у економічному становищі підприємства, адаптуватись йому до зміни факторів зовнішнього середовища, забезпечувати досягнення сталого розвитку галузі шляхом запровадження передових технологій, зростання питомої ваги наукомісткої конкурентоспроможної інноваційної продукції та інтелектуальних послуг, а також забезпечити відповідні зміни структури внутрішнього ринку та експортної продукції, що, в кінцевому результаті, має посилити конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Подальших розвідок потребує вивчення реструктуризації діяльності промислових підприємств в умовах інноваційної перебудови економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанов И. Т. Реструктуризация промышленных предприятий / И. Т. Балабанов. – СПб : Питер, 2001. – 309 с.
2. Коваленко И. И. Анализ инновационных проектов: монография / И. И. Коваленко. – Одесса : Астропринт, 2006 – 117 с.
3. Реструктуризация предприятий и компаний : справоч. пособие / [И. И. Мазур, В. Д. Шапиро и др. ; под ред. И. И. Мазура]. – М. : Высш. шк., 2000. – 587 с.
4. Скиба М. Державне управління структурно-інноваційними зрушеннями в економіці / М. Скиба // Вісн. НАДУ. – 2005. – № 1. – С. 224–230.

Рецензенти: Горлачук В. В., д.е.н., професор;
Верланов Ю. І., к.е.н., професор.

© Великий Ю. В., 2012

Дата надходження статті до редколегії: 15.05.2012 р.

ВЕЛИКИЙ Юрій Володимирович – к.е.н., завідувач кафедри менеджменту Миколаївської філії Європейського університету.

Коло наукових інтересів: інноваційний розвиток машинобудівної промисловості України, процеси реструктуризації.